

December 1961

In een lege zaal staat mijn broertje nog steeds te zingen. Zijn stem is nog niet verklonken. Niet helemaal. De ruimten waarin hij heeft gezongen vertonen nog de sporen, in de wanden zitten putjes die zijn klanken erin hebben achtergelaten en alle verkeren ze in afwachting van een toekomstige fonograaf die de noten opnieuw tot klinken kan brengen.

Mijn broertje Jonah staat doodstil tegen een piano geleund. Hij is net twintig. De jaren zestig zijn pas begonnen. Het land doezelt nog in de laatste fase van zijn gespeelde onschuld. Niemand heeft van Jonah Strom gehoord behalve onze familie, wat daar nog van over is dan. We zijn naar Durham in North Carolina gekomen, naar het oude muziekgebouw van Duke University. Hij heeft het tot de finale gebracht van een nationaal zangconcours waarvan hij later zal ontkennen dat hij er ooit aan heeft meegegaan. Jonah staat alleen op het podium, iets rechts van het midden. Hoog torent mijn broertje op, iets opzij hellend, dicht tegen de welving van de vleugel achter zich, zijn enige toeverlaat. Hij buigt zich voorover, de krul aan een zwijgzame cello. De linkerhand rust op de rand van de piano terwijl de rechter een brief omknelt die intussen merkwaardig genoeg is zoekgeraakt. Hij lacht eens breed om de speling van het lot die hem hier heeft gebracht, haalt diep adem en zingt.

Het ene ogenblik zit de Erlkönig nog in elkaar gedoken bij mijn broertje op de schouder van een gelukzalige dood te fluisteren. Het volgende ogenblik klapt er in de lucht een luik open en mijn broertje is heel ergens anders, waar hij nota bene Dowland aan zijn keel ontlokt, een betoverend staaltje van astant lef voor dit liederenminnende volkje, dat geen vat heeft op het web dat nu over hen heen glijdt:

*Time stands still with gazing on her face,
Stand still and gaze for minutes, hours and years to her give place.
All other things shall change, but she remains the same,
Till heavens changed have their course and time hath lost his name.*

Twee strofen en zijn liedje is uit. Er hangt een stilte in de zaal. De stilte zweeft boven de stoelen voorbij als een ballon over de horizon. Twee tellen lang is het een misdaad om zelfs maar adem te halen. Daarna is de enige manier om dit wonderbaarlijks te overleven het weg te klappen. Dankzij de luidruchtige dankbaarheid van die handen begint de tijd weer te lopen, en die stuwt de pijl naar zijn doelwit en mijn broertje naar de dingen die hem zullen uitschakelen.

Zo zie ik hem, al heeft hij dan nog het derde gedeelte van een eeuw voor zich. Dit is het ogenblik dat de wereld hem ontdekt, de avond dat ik hoor waarheen zijn stem op weg is. Ik zit ook op dat podium, achter de geblutste Steinway met zijn stroperige mechaniek. Ik begeleid hem, doe mijn best hem bij te houden, doe mijn best niet naar die sirenenstem te luisteren die zegt: *houd je vingers toch stil, laat je boot maar te pletter slaan tegen de rotsachtige toetsen en sterf in vrede.*

Die avond maak ik geen fatale blunders, al heb ik als musicus avonden meegemaakt waar ik met meer trots op terugkijk. Na het concert zal ik mijn broertje opnieuw vragen me weg te sturen en een begeleider te zoeken die hem eer aandoet. En weer zal hij weigeren. ‘Die heb ik al, Joey.’

Ik bevind me samen met hem op het podium. Maar tegelijkertijd zit ik in de zaal, op de plaats die ik altijd opzoek bij concerten: op de achtste rij, een paar stoelen terzijde van het linkergangpad. Van daaraf kan ik mijn eigen vingers zien bewegen en mijn broertjes gezicht bestuderen – zo dichtbij dat ik alles kan zien, maar ook zo ver dat ik die aanblik kan overleven.

We zouden verlamd moeten zijn van plankenkoorts. De ruimte achter de schermen is één grote, bloedende zweer. Musici die in hun jeugd jaren niets anders hebben gedaan dan oefenen voor dit ogenblik, maken zich nu op om op hun oude dag niets anders te doen dan tekst en uitleg geven over de oorzaak waardoor dat niet volgens plan is verlopen. De zaal stroomt vol venijn en afgunst, er zijn families bij die honderden kilometers hebben gereisd om te moeten toezien hoe de trots van hun leven naar het tweede plan wordt verdreven. Alleen mijn broertje kent geen vrees. Hij heeft de prijs al betaald. Dit openbare concours heeft niets van doen met muziek. Muziek staat voor al die jaren met z’n allen meerstemmig zingen, binnen de veilige palissade van ons gezin, voordat die palissade openvloog en verbrandde. Op een wolk zweeft Jonah door de zenuwen achter de coulissen en de kleedkamers vol beschaafde aanvallen van misselijkheid, als werkt hij de generale repetitie af van een optreden dat al is afgelast. Zijn kalmte op het podium, die zo afsteekt tegen die zee van paniek, brengt de zaal in vervoering. Zijn hand, losjes op de zwarte lak van de piano, betovert zijn gehoor;

de essentie van zijn stemgeluid voordat hij nog maar iets heeft laten horen.

Van een afstand van veertig jaar zie ik hem op die avond van zijn eerste onverhulde triomf. Dan heeft de huid om zijn ogen nog dat zachte, dat in zijn latere leven barstjes en rimpels zal gaan vertonen. Bij het zingen van Dowlands kwartnoten trilt zijn onderkaak een beetje, maar voor de noten zelf geldt dat niet. Hij beweegt zijn hoofd in de richting van zijn rechter-schouder wanneer hij naar de tweegestreepte c opklimt; zo trekt hij zich terug van zijn overweldigde gehoor. Er vaart een rilling door het gezicht, een uitdrukking die alleen ik kan zien vanaf mijn pianokruk. Die hobbelige neusrug van hem, die bruine lippen vol zere plekken, die twee benige uitsteeksels vlak boven zijn ogen: haast mijn eigen gezicht, maar feller, een jaar ouder en een slag lichter. Die tint van de afvallige: het voor iedereen zichtbare strafblad dat de verborgen misdaad van ons gezin behelst.

Mijn broertje zingt om het rechtschapen gedeelte van de mensheid te red- den en de booswichten ertoe te bewegen zich van het leven te beroven. Op zijn twintigste is hij al vertrouwd met beide categorieën. Daarin ligt de bron van zijn resonantie, van het geluid dat zijn publiek een paar stilgezette se- condens lang in zwijgen hult voordat het de kracht vindt om te klappen. In de verheven vlucht van die stem hoort het de kloof waar hij overheen zweeft.

Het jaar is een reeks zwart-witte signalen met veel sneeuw die ons via sprieterige antennes bereiken. De wereld van onze kinderjaren – die op rant- soen gestelde, via de radio van nieuws voorziene wereld, in die definitieve oorlog tegen het kwaad verwickeld – verdwijnt in een Kodak-tafereel. Een man heeft in de ruimte gevlogen. Astronomen vangen impulsen op van ster- achtige objecten. Op de hele wereld spelen de Verenigde Staten politiek bluff- poker. Kruitvat Berlijn kan elk ogenblik opvlammen. Zuidoost-Azië smeult, van de bananenbladeren krinkelt enkel een sliertje rook op. In eigen land hoopt zich een golf baby's op achter de kijkramen van kraamklinieken van Bar Harbor tot San Diego. Onze jongensachtige president zonder hoed speelt een partijtje voetbal op het gazon van het Witte Huis. Het hele con- tinent wordt overspoeld door spionnen, beatniks en grote apparaten. Mont- gomery* begint aan het vijfde jaar van een impasse die mij pas opvalt als er nog eens vijf zijn verstreken. En zevenhonderd nietsvermoedende personen in Durham, North Carolina, verdwijnen willoos in de granieten berghelling waarin Jonahs stem een opening heeft geslagen.

Tot op deze avond heeft niemand anders mijn broertje horen zingen dan wij. Nu wordt het bekend. Onder het applaus zie ik dat roestrode gezicht onzeker worden achter de haastig opgeworpen barricade van zijn glimlach. Op zoek naar een onzichtbaar, donker hoekje om in weg te duiken kijkt hij

om zich heen, maar het is al te laat. Telkens weer begint hij aan een onvas- te, brede lach en met één ingestudeerde buiging aanvaardt hij zijn lot.

Twee keer roepen ze ons terug; de tweede keer moet Jonah me naar vo- ren slepen. Dan maken de juryleden de winnaars van de verschillende ca- tegorieën bekend – drie, twee, een – alsof Duke Cape Canaveral is, het bij dit concours om de zoveelste Mercury gaat die gelanceerd wordt en de Ame- rikaanse Stem van de Toekomst een soort Shepard of Grissom is. We gaan tussen de coulissen staan en de andere tenoren vormen een kring om Jo- nah heen; ze haten hem nu al en overladen hem met loftuitingen. Ik verzet me tegen de impuls om dat groepje eens een ander geluid te laten horen, hun te verzekeren dat mijn broertje geen bijzondere figuur is, dat alle deel- nemers even prachtig hebben gezongen. De anderen nemen Jonah telkens even steels op om zijn onbestudeerde houding te bestuderen. Ze lopen zijn strategie na voor de volgende keer: die met lef gebrachte Schubert. Dan de linkse hoekstoot van Dowland, toegespitst op die lang aangehouden zweef- vlucht boven de tweegestreepte a. Hoeveel afstand ze ook nemen, nooit kun- nen ze dat iets onderscheiden waardoor mijn broertje al met huid en haar is opgeslokt.

Mijn broertje in zijn zwarte concertpak houdt zich wat afzijdig bij de trek- ken en neemt de beter gelukte sopranen op. *Stands still and gazes*. In ge- dachten zingt hij toegiften voor hen. Iedereen weet dat hij de winnaar is, en Jonah probeert te doen alsof dat niets voorstelt. De jury roept zijn naam af. Onzichtbare mensen juichen en fluiten. Hij is hun overwinning voor de democratie – en nog vreselijker zaken. Jonah kijkt me aan en rekt het ogen- blik. ‘Joey. Broertje. Er moet een fatsoenlijker manier bestaan om aan de kost te komen.’ Hij overtreedt nog een regel door mij mee te slepen naar het podium om de prijs in ontvangst te nemen. En halsoverkop wordt zijn eerste openbare verovering deel van het verleden.

Naderhand bewegen we ons door een zee van hartverwarmende ogen- blikjes en epische teleurstellingen. Rijen gelukwensers stellen zich op voor de winnaars. In die van ons legt een van ouderdom kromgetrokken vrouw even haar hand op Jonahs schouder; haar ogen zijn vochtig. Ik sta versted van mijn broertje, die zijn optreden voortzet alsof hij werkelijk dat etheri- sche wezen is waarvoor zij hem aanziet. ‘Blijf altijd zingen,’ zegt ze, waar- na haar huishoudster haar schielijk afvoert. Een paar geestdriftige luiste- raars verderop gaat een kaarsrechte kolonel van het ene been op het andere staan. Zijn gezicht drukt niets dan vijandige verwarring uit; hij voelt zich gepakt door iets wat hij niet kan thuisbrengen. Ik voel ’s mans heilige ver- ontwaardiging al voordat hij vlak voor ons staat, de woede die wij telkens

weer bij zijn slag uitlokken door ons in het openbaar te vertonen. Hij wacht zijn ogenblik af en hoe korter de rij voor hem, hoe korter de lont van zijn boosheid wordt. Nu staat hij vooraan en hij gaat tot de aanval over. Voor dat de woorden eruit komen weet ik al wat hij gaat zeggen. Als een in zijn vaart gestuute antropoloog bestudeert hij mijn broertjes gezicht. ‘Wat zijn jullie nu eigenlijk, jongens?’

De vraag waarmee we zijn opgegroeid. De vraag die geen Strom ooit heeft leren lezen, laat staan beantwoorden. Hoe vaak ik hem ook al heb gehoord, nog altijd sta ik verstijfd. Jonah en ik hoeven elkaar niet eens aan te kijken. We draaien onze hand niet meer om voor een vernietigende reactie. Ik maak vage bewegingen die het misverstand recht moeten zetten. Maar de man poeiert me af met een blik die me voorgoed mijn jeugd uit jaagt.

Jonah houdt er zijn antwoord op na; ik het mijne. Maar hij is degene die in het middelpunt van de belangstelling staat. Mijn broertje haalt diep adem alsof we nog op het podium bezig zijn, een trillertje lucht – voor mij altijd het teken om in te zetten. Gedurende een zestiende tel staat hij op het punt ‘Fremd bin ich eingezogen’ aan te heffen. Maar nee, dan voert hij zijn antwoord in opera buffa-stijl uit met een komische kopstem:

*I am my mammy's ae bairn,
Wi' unco folk I weary, Sir...**

Zijn eerste avond als volwassene, maar nog altijd een kind, duizelig van de titel ‘Amerikaanse Stem van de Toekomst’ die hem zojuist ten deel is gevallen. Zijn toegift zonder begeleiding trekt aller blikken om ons heen. Jonah let er niet op. Het is 1961. We zijn hier in een grote universiteitsstad. Je kunt een vent niet opknopen omdat hij in een uitgelaten stemming is. Al minstens zes jaar zijn in deze contreien geen mensen meer opgeknoopt vanwege hun uitgelaten stemming. Lachend zingt mijn broertje het hele couplet van Burns; hij denkt dat de man na acht maten goedmoedige plaagstootjes wel beteuterd zal staan. Maar de man wordt witheet. Hij verstrakt en spant zijn spieren en staat klaar om Jonah tegen de grond te werken. Maar de gretige rij bewonderaars duwt hem verder, de artiesteningang uit, in de richting van de beroerte die mijn broertje getuige de profetische blik die op zijn gezicht verschijnt al voor hem in het verschiet ziet.

Aan het eind van de polonaise wachten onze vader en ons zusje. Zo zie ik ook hen: van de andere kant van een heel leven. Ze horen nog bij ons, zijn nog deel van een gezin. Papa vertoont de brede lach van de verdoolde immigrant die hij ook is. Al een kwarteeuw is hij in dit land en nog steeds

loopt hij rond alsof hij verwacht dat ze hem elk ogenblik kunnen oppakken. ‘Jij spreekt je Duits uit als een polak. Wie heeft je verdorie je klinkers bijgebracht? Schandelijk hoor. *Eine Schande!*’

Jonah houdt een hand voor zijn vaders mond. ‘Ssst. Papa toch. Jezus zeg. Help me eraan herinneren dat ik je nooit meer ergens mee naartoe neem. “Polak” is een scheldnaam voor een etnische groep.’

“Polak”? Je bent gek. Zo heten ze, *Bub.*’

‘Ja, *Bub.*’ Ruth, onze grote mimespeelster, doet hem precies na. Ze is pas zestien, maar al menigmaal heeft ze zich voor de telefoon met succes voor hem uitgegeven. ‘Hoe moet je dat volk uit Polakije dan anders aanduiden, verdomme?’

De mensen om ons heen krimpen weer even in elkaar; die blik die doet alsof er geen vuiltje aan de lucht is. Wij vormen een wandelende inbreuk op alle onderdelen van hun wereldbeschouwing. Maar hier in dit traditioneel opgevoede openbaar wijkt de grote-tertsglimlach geen ogenblik van de gezichten. Ze werken zich naar de andere winnaars, en heel even, voor het laatst, gunnen ze ons nog eens onze eigen veilige natie. De vader en zijn oudste zoon wervelen in het rond op de restanten van Schubert die nog door de leeggestroomde zaal schallen. ‘Geloof mij maar,’ zegt de oudere man tegen de jongere. ‘Ik heb indertijd heel wat polakken gekend. Ik was er bijna met eentje getrouwd.’

‘Dus ik had een polak kunnen zijn!’

‘Een bijna-polak. Een alle feiten loochenende polak.’

‘Een polak in een van die vele parallelle kosmosen?’

Zo raaskallen ze wat over en weer: de met een half woord aangeduide grapjes die bij zijn beroep horen. Ze hangen de lolbroek uit voor die ene die wij vanavond geen van allen ter sprake zullen brengen, die ene aan wie wij alle noten opdragen die ons de eerste prijs van dit concours hebben bezorgd. Ruth gaat in het voetlicht staan en wordt bijna kastanjebruin, maar verder is zij de enige in deze wereld die de gelaatstrekken van onze moeder bewaart. Mijn moeder, de vrouw met wie mijn vader op een haar na níét was getrouwd, al veel langer een veel echtere Amerikaanse dan al die anderen die vanavond in deze zaal zijn geweest.

‘Jij was ook geweldig, Joey,’ zegt mijn kleine zusje nadrukkelijk. ‘Echt hoor. Hartstikke goed, zeg.’ Ik sla mijn armen om haar heen vanwege die leugen, en zij straalt in mijn houdgreep, een volmaakt geslepen diamant. We slenteren terug naar papa en Jonah. En zijn weer verenigd: het viervijfde gedeelte van familiekoor Strom dat nog in leven is.

Maar papa en Jonah hebben onze begeleiding niet van node. Papa heeft

het motief van de Erlkönig opgepakt en Jonah hobbelt mee; zijn drieënhalve octaaf omspannende stem zakt tot een bas om de linkerhand op zijn imitatiepiano achter de vodden te zitten. Hij neuriet dat stuk zoals hij het mij had willen laten spelen. Op de manier waarop het gespeeld hoort te worden, zoals de sterren in de hemel het ten gehore zouden brengen. Ruth en ik komen onwillekeurig aanstiefelen om de middelste partij voor onze rekening te nemen. Met een glimlach lopen mensen ons voorbij, een medelijdend of een gegeneerd lachje, denkend dat daar verschil tussen bestaat. Jonah is echter de ster van de avond en heel even voelt hij zich boven elk misprijzen verheven.

Het publiek van deze avond zal er later prat op gaan dat zij hem hebben gehoord. Ze zullen hun kinderen vertellen hoe die gapende kloof zich opende, hoe de vloer van die oude concertzaal van Duke het begaf en zij in het luchtledige kwamen te hangen waarvan ze meenden dat het de taak van muziek was dat te vullen. Maar de man die zij zich later herinneren zal niet mijn broertje zijn. Ze zullen vertellen hoe ze op het puntje van hun stoel gingen zitten bij het horen van de eerste klank die die gouddraad uit vlas spinnende stem voortbracht. Maar de stem die hun zal bijblijven is niet de zijne.

Zijn aanzwellende schare luisteraars zal tuk op een kaartje achter Jonahs optredens aan jagen, en zijn carrière op de voet volgen tot en met die laatste, van alle ankers losgeslagen jaren. Kenners zullen zijn platen opsporen en de stem op de schijf aanhoren voor die van hem. Maar het stemgeluid van mijn broertje heeft nooit iemand kunnen vastleggen. Hij had iets tegen alles wat bleef, een afkeer van elke poging om zich voorgoed te laten vangen die hoorbaar is in elke noot die hij ooit heeft laten horen. Hij was een omgekeerde Orfeus: kijk vooruit en alles wat je liefhebt, verdwijnt.

Het is 1961. Jonah Strom, de Amerikaanse Stem van de Toekomst, is twintig. Zo zie ik hem voor me, veertig jaar later, acht jaar ouder al dan mijn oudere broertje ooit zal worden. De zaal is leeggestroomd en mijn broertje staat nog te zingen. Hij zingt tot en met de dubbele maatstreep en het tempo daalt tot niets wanneer hij het zwarte rustteken bereikt, een jongen die zingt voor een moeder die hem niet meer kan horen.

Zijn stem was zo zuiver dat hij staatshoofden tot berouw kon bewegen. Maar hij zong in het besef van de gestalte die erachteraan kwam. En als ooit een stem een boodschap naar het verleden had kunnen sturen om dat te waarschuwen en de nog ongevormde toekomst recht te zetten, dan was het die van mijn broertje.

Winter omstreeks 1950

Niemand heeft die stem echter echt goed gekend, behalve zijn familieleden, die op die winteravonden vlak na de oorlog met elkaar zongen, toen muziek hun laatste verdedigingslinie vormde tegen de buitenwereld en de oprukkende kou. Ze woonden in de helft van een zandstenen huis met twee verdiepingen, dat in de loop van een halve eeuw verweerd was tot een chocoladebruine tint en ergens half verscholen in het noordwestelijke hoekje van Manhattan stond, een verwaarloosde enclave met een bont allegaartje van straten waar Hamilton Heights geleidelijk overging in Washington Heights. Ze huurden dat huis, want immigrant David Strom had nooit genoeg vertrouwen in de toekomst om ook maar iets te willen bezitten dat niet in een klaarstaande koffer paste. Zelfs zijn benoeming bij de faculteit natuurkunde aan de universiteit van Columbia kwam hem voor als iets zo subliems dat het hem stellig zou worden afgepakt door anti-semitisme, anti-intellectualisme, wankelmoedige willekeur of de onvermijdelijke terugkeer van de nazi's. Alleen al het feit dat hij zich de huur van zo'n half huis kon veroorloven, zij het ook in dit getijdenpoeltje van een buurt, was iets waar David, gezien het leven dat hij al achter de rug had, niet over uit kon.

In de ogen van Delia, zijn vrouw uit Philadelphia, was huren net zoiets merkwaaardigs als die duffe theorieën van haar man. Zij had nooit ergens anders gewoond dan in het huis waarvan haar ouders de eigenaren waren. Niettemin wist ook Delia Strom dat de meedogenloze zuiveraars dezer wereld eropuit waren hun geluk te belagen via elk kiertje dat ze maar konden vinden. Daarom schaarde ze zich vierkant achter de refugié met wie ze getrouwd was en veranderde hun helft van het huis in een vesting. En er was niets dat zo'n puur veilig gevoel verschaftte als muziek. Alle drie hadden de kinderen dezelfde vroegste herinnering: aan hun ouders die samen zongen. De muziek was hun huurcontract, hun eigendomsakte, hun onteigeningsrecht. Elke stem moest de stilte maar tenietdoen door middel van zijn eigen roeping. En samen deden de Stroms de stilte teniet op hun geheel eigen manier: elke avond opnieuw, met fikse golven akkoorden die ze de vrije loop lieten.

Grillige flarden van liederen klonken al voordat de kinderen wakker waren. Brokken Barber vanuit de badkamer botsten op *Carmen* die uit de keuken klonk. Aan het ontbijt zaten ze allemaal in een meerstemmige chaos tegen elkaar op te neuriën. Zelfs wanneer de schooldag-aan-huis weer was begonnen – Delia nam het lezen en schrijven voor haar rekening en David het rekenen voordat hij richting Morningside vertrok om colleges te geven over de Algemene Relativiteit – werden de lessen door zang gestuurd. Aan de hand van muzikmaten werden breuken uit de doeken gedaan. Elk gedicht had een eigen melodie.

's Middags, wanneer Jonah en Joey na hun verplichte uitstapje naar het speelterrein achter het St. Luke weer naar huis renden, vonden ze hun moeder met baby Ruth achter het spinet, waar die twee het benauwde huiskamertje in een terrein voor opwekkingsbijeenkomsten aan de oevers van de Jordaan omtoverden. Een halfuurtje driestemmige zang ontaardde in rituele kibbelpartijen tussen de beide jongens over de vraag wie het eerst hun moeder helemaal voor zichzelf kreeg. De winnaar ging zich vervolgens te buiten aan een uur luisterrijke pianoduetten, terwijl de verliezer met kleine Root naar boven trok om haar wat voor te lezen of een potje kaarten zonder vaste regels te spelen.

Lessen met Delia vlogen in een minuut voorbij voor de met lof overstelpte leerling, terwijl ze een eeuwigheid duurden voor degene die moest wachten. Wanneer de weggestuurde jongen van boven luidkeels op allerlei fouten begon te wijzen, veranderde Delia ook dat gejoel in een spelletje. Dan liet ze de jongen op de bovenste tree ook akkoorden of intervallen benoemen. Van twee kanten van het huis liet ze hen canons zingen – ‘By the Waters of Babylon’ – waarbij ieder zijn eigen partij met die van de ander in de verte moest vervlechten. Wanneer ze aan de grens van hun jongetjesgeduld kwamen, haalde ze hen bij elkaar en liet de een zingen en de ander spelen, terwijl kleine Root ongrijpbare kleuterharmonieën uitprobeerde die zich naar de geheime taal van dit gezin probeerden te voegen.

Aan de klanken die haar zoontjes voortbrachten beleefde Delia zoveel genoeg dat zij er bang van werden. ‘O, JoJo van me! Wat een stemmen! Julie moeten op mijn bruiloft zingen.’

‘Maar je bent toch al getrouwd?’ riep Joey, de jongste. ‘Met papa!’

‘Jawel, liefje. Maar daarom kan ik jullie toch nog wel vragen om op mijn bruiloft te zingen?’

Ze konden er niet genoeg van krijgen, van muziek. Trapveldjesspelletjes, diefje-met-verlos, wezens met tentakels uit de tiende dimensie en Okina-waatje of Ardennenoffensiefje spelen met de andere kinderen uit de buurt,

dat liet de jongens koud; liever zaten ze naast hun moeder achter het spinet. Zelfs in die krappe uurtjes voordat hun vader terugkwam, wanneer Delia een eind maakte aan hun privélessen om te gaan koken, zelfs dan moest ze hemel en aarde bewegen om haar zoontjes naar buiten te krijgen, waar ze dan prompt hun vaste portie martelingen in ontvangst konden nemen door jongens die doorkneed waren in allerlei wrede jongensgeintjes, jongens die de twee Stroms de allerwegen heersende verbijsterde afkeer met bruto geweld lieten voelen.

Beide partijen in die permanente buurtoorlog gingen deze buitenbeentjes te lijf, met woorden, vuisten, stenen – en één keer zelfs met een honkbalknuppel die een keiharde dans op een ruggetje uitvoerde. Wanneer de buurtkinderen de jongetjes niet als doelwit voor het hoefijzergooien of als eerste honk gebruikten, bombardeerden ze de twee rare Strommetjes tot afschrikwekkend voorbeeld. Joey jouwden ze uit omdat hij een doetje was en Jonahs aanstootgevende gezicht smeerden ze onder de modder. De jongens Strom keken niet bepaald uit naar deze dagelijks weerkerende bij-scholingscursussen op het gebied van afwijken. Vaak gingen ze maar niet eens naar het trapveldje, verstopten ze zich in de brandgang halverwege hun straat en kalmeerden ze elkaar door zachtjes tertsen of kwinten te zingen totdat er zoveel tijd was verstreken dat ze weer naar huis konden hollen.

De avondmaaltijd was een rommelig geheel van druk gepraat en geplaag, het zoveelste vervolg op de al jaren lopende hofmakerij tussen Strom en Daley. Wanneer Delia kookte, joeg ze haar man weg bij het fornuis. In haar ogen was 's mans neiging om in de pannen te koekeloeren een vergrijp tegen de natuur en God zelf. Ze hield hem op afstand totdat haar nieuwste geïnspireerde offergave – gestoofde kip met geglaceerde worteltjes, of varkenslapjes met yamwortel, wondertjes van vernuft, tussen haar vele volledige dagtaken door bereid – gereed was om op tafel te verschijnen. Davids taak bestond erin dat hij de maaltijd begeleidde met de nieuwste bizarre ontwikkelingen op het gebied van het denkbeeldige werk dat hij verrichtte. Professor in de schijnmechanica, plaagde Delia hem. Papa, een opgewondener standje nog dan al zijn kinderen, sloeg hen met de wildste details om de oren: met de kronkelende, tijdachtige lijnen die zijn kennis Kurt Gödel in Einsteins veldvergelijkingen had ontdekt. Of met het vage vermoeden van Hoyle, Bondi en Gold dat er via de spleten tussen de oude melkwegen hele nieuwe kwamen opzetten, als onkruid dat barsten liet springen in het afbrokkelende asfalt van het heelal. De luisterende jongens hadden het gevoel dat het in de wereld krioelde van de Duitssprekende